

Eerste en Tweede kamer
t.a.v. Commissies van VWS

Onderwerp : Reactie op de tweede fase van de evaluatie van de Wvggz en Wzd
Datum : 16 januari 2023
Referentie : 23-851/SS
Inlichtingen bij : Shannah Spoelstra, s.spoelstra@iederin.nl
Bijlagen : -

Geachte leden van de commissies VWS van de Eerste en Tweede Kamer,

De minister heeft de leden van de Eerste en Tweede Kamer onlangs de tweede fase van de evaluatie van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en Wet zorg en dwang (Wzd) toegestuurd. Alzheimer Nederland, KansPlus, Het LSR, LFB, Per Saldo en Ieder(in) zijn onaangenaam verrast door de aanbevelingen. Wij willen een aantal punten onder de aandacht van de commissie VWS brengen.

Uitkomsten evaluatie Wvggz en Wzd

De Wvggz en Wzd zijn bedoeld om de rechtspositie te borgen van mensen die met onvrijwillige zorg te maken hebben. Het heeft jaren geduurd voordat beide wetten er zijn gekomen. Het eindrapport van ZonMw liegt er niet om, het levert veel kritiek op beide wetten. Diverse brancheorganisaties en beroepsverenigingen laten duidelijk horen dat zij zich kunnen vinden in het rapport van ZonMw en zijn aan het lobbyen om de wet eenvoudiger te maken voor zorgaanbieders en zorgverleners.

Volgens de aanbiedingsbrief van de minister is er in de evaluatie een brede analyse gemaakt van knelpunten, de uitvoerbaarheid en implementatie van beide wetten. De onderzoekers komen tot een groot aantal aanbevelingen die zijn aangedragen door verschillende respondenten. Echter, het brede perspectief van de mensen om wie het gaat en hun naasten ontbreekt. Daarmee is de evaluatie wat ons betreft eenzijdig en met name gericht op de werking van de regels, de bureaucratie en de onwerkbaarheid die dat met zich meebrengt.

Onvoldoende borging rechtspositie in een stelsel van zelfregulering

De onderzoekers adviseren het kabinet om diverse uitwerkingen van de aanbevelingen in het veld neer te leggen, zij stellen zelfregulering voor. De cliëntenorganisaties vinden dat een slecht voorstel. Beide wetten zijn bedoeld als borging voor de rechtspositie van de mensen met een psychiatrische aandoening, verstandelijke beperking, psychogeriatrische aandoening en gelijkgestelde aandoeningen. Die rechtspositie kan naar onze mening onvoldoende worden geborgd in een stelsel van zelfregulering zonder de wettelijke verankering, ook daar waar het gaat om de uitvoering.

Het gaat bij deze wetten om de rechtspositie van mensen die met onvrijwillige zorg te maken hebben en de overheid dient deze rechtspositie te borgen. Het is van belang om samen met de betrokken cliënt- en naastenorganisaties het cliëntperspectief te borgen bij eventuele aanpassingen of wetswijzigingen.

Het cliëntperspectief en positieve ervaringen ontbreken

In de evaluatie ontbreekt het meest belangrijke onderdeel: de ervaringen van de personen zelf of hun vertegenwoordigers. Daarnaast is het nog altijd zo dat veel zorgverleners te weinig kennis hebben over (de geest van) de Wzd. Ook is de Wet nog steeds niet door alle zorgaanbieders goed geïmplementeerd en is de uitvoering van de Wzd voor mensen die gebruik maken van een pgb op sommige punten niet goed geregeld.

De Wzd is drie jaar van kracht, een mooie periode om met deze nieuwe wet te leren werken, om alternatieve oplossingen voor onvrijwillige zorg te bedenken en, indien onvrijwillige zorg noodzakelijk is, de wet uit te voeren en clientervaringen op te halen. Mede door corona is hier onvoldoende tijd en aandacht voor geweest. Het is daarom van belang om nu niet de Wet aan te passen, maar om meer tijd te nemen voor de implementatie.

Daarnaast missen wij aandacht voor de positieve ervaringen met de Wzd. We zien in de praktijk namelijk dat mensen die met onvrijwillige zorg te maken hebben dankzij de Wzd ook positieve ervaringen hebben. Deze ervaringen verdienen verder onderzoek. Ze bieden daarnaast inzicht in het perspectief van de cliënt en zijn vertegenwoordiger én in de opbrengsten van de Wet in de praktijk. We achten het van belang hier meer aandacht voor te hebben, voordat er verdere wetswijzigingen plaatsvinden.

VN Verdrag Handicap moet de basis zijn bij uitwerking aanbevelingen

De minister geeft aan dat beoogde verbeteringen ook getoetst zijn bij de mensen die dagelijks met de uitvoering bezig zijn én cliënten en hun vertegenwoordigers die met de wetgeving te maken hebben. Het betrekken van de cliënten en hun vertegenwoordigers gebeurt nu echter nog onvoldoende. Toch geeft de minister aan dat het van belang is terug te keren naar de kern van de wet, namelijk rechtsbescherming tegen het inperken van grondrechten, het terugdringen van dwang en borgen van meer persoonlijke vrijheid, zeggenschap en integriteit. Dit gedachtegoed wordt ondersteund door het VN-verdrag Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).

Het VN-verdrag Handicap is hier in verschillende artikelen heel duidelijk over het recht op vrijheid en zelfbeschikking:

- artikel 12, gelijkheid voor de wet
- artikel 13, toegang tot de rechter
- artikel 14, vrijheid en veiligheid van de persoon.

Het is mede vanuit het VN-verdrag Handicap van belang om mensen met een beperking, chronische ziekte en hun naasten te betrekken bij ontwikkelingen en de implementatie van beleid en wetgeving. Zoals uit het verdrag voortvloeit is het betrekken van onze organisaties en ervaringsdeskundigheid niet vrijblijvend en dient het beleid mét ons te worden geformuleerd. Het VN-verdrag en Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) moeten dan ook de basis zijn bij de uitwerking van de aanbevelingen.

Ervaringen en positie van mensen met een beperking, dementie of gelijkgestelde aandoening en hun naasten/vertegenwoordigers

Vanuit het project cliëntperspectief bij de implementatie van de Wet zorg en dwang hebben we een enquête uitgezet bij de personen en hun vertegenwoordigers die te maken hebben met de wet. Er zijn een aantal uitkomsten opgevallen die we graag met u delen.

Van de 334 respondenten die de vragenlijst volledig hebben ingevuld heeft 22% van de mensen nog nooit van de Wzd gehoord, of weten niet wat de wet precies inhoudt of wat hun rechten zijn. Het meest opvallende is, dat mensen nauwelijks kennis hebben over de wet. Een grote zorg is dat maar 25% van de respondenten heeft gehoord over de cliëntenvertrouwenspersoon (CVP) voor de Wzd. Daarnaast blijkt ook dat het stappenplan

niet of onvoldoende wordt doorlopen en dat personen om wie het gaat en hun vertegenwoordiger onvoldoende worden betrokken.

We achten het dan ook van belang dat er meer bekendheid en deskundigheid komt bij de mensen die te maken hebben met onvrijwillige zorg, hun vertegenwoordigers én zorgprofessionals over de geest van de wet (stap 0) en het toepassen van de wet bij onvrijwillige zorg. De geest van de Wzd is dat onvrijwillige zorg wordt voorkomen (tenzij het net anders kan). Deze preventieve werking is essentieel en heeft nog te weinig aandacht in de wetsevaluatie.

Tot slot

De praktijk laat zien dat er nog grote inspanningen nodig zijn om de wet goed uit te voeren. Het is van belang dat de minister de huidige wet blijft handhaven, de implementatie van de wet stimuleert en blijft monitoren ten behoeve van de rechtspositie van mensen die te maken hebben met onvrijwillige zorg. We willen de Commissie VWS verzoeken om een reactie te vragen van de minister op het eindrapport van de evaluatie van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en Wet zorg en dwang (Wzd). Daarnaast vragen wij u om de evaluatie óók te agenderen bij het commissiedebat Gehandicaptenbeleid van 1 februari 2023.

Met vriendelijke groet,

Illya Soffer

Dickie van de Kaa

Jasper Boele

Aline Molenaar

Ellis Jongerius

Julie Meerveld